

Doç. Dr. Yaşar HACISALİHOĞLU

İstanbul Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Coğrafya Bölümü

STRADIGMA: Soğuk Savaş sonrası dönemi ve Afganistan'la başlayarak Irak'la devam eden süreci Türkiye açısından değerlendirebilir misiniz?

Y. HACISALİHOĞLU: Soğuk Savaş sonrası yeni süreçte dünyada ciddi anlamda bir değişim süreci yaşanıyor. Bu değişim süreci içerisinde Türkiye de kendi yerini, kendi geleceğini belirlemek zorunda hissetmelidir. Şimdi böyle bir yapı içerisinde Türkiye aldığı tezkere kararıyla aslında gelecek adına da çok önemli, kendini bağlayan giderek belki de ipotek altına alan bir kararın altına imza attı.

Soğuk Savaş sonrası süreç nasıl bir süreç? İki kutuplu siyasal sistemin dağıldığı, blok bağımlılığının dışında gelişen aslında her ülkenin ABD başta olmak üzere dahil olduğu, kendi ülke ve ulusal çıkarlarını öncelikli kıldığı yeni bir düzen. Yeni bir saflaşmanın da aslında içinde yer alan, yani gelecek de vaat eden bir düzen. Bu düzende Avrupa Birliği kendi konumunu belirlemek istiyor. ABD ise bu durumdan çok da hoşnut değil. Maastrich sonrası Avrupa'sında siyasal ve giderek askeri ve dış politika açısından yeniden kimliklenmek isteyen bir Avrupa Birliği çıkıyor karşımıza. Öte yandan ABD, Almanya-Fransa yakınlaşmasından çok mutlu olmuyor. ABD'nin rahatsız olduğu başka bir nokta daha var. Büyüklüğünü ve aslında ekonomik açıdan geriye dönük on yıldır yaşadığı sıkıntıları da aşabilmek adına bir coğrafyaya ilgi gösteriyor, o da Avrasya. Soğuk Savaş döneminde de bu ilgi hep vardı ama oradaki Sovyet egemenliği onu belli bir hatta ancak tutabiliyordu. Bu çevreleme politikası olarak adlandırılıyordu ve kenar kuşak teorisi diye bir jeopolitik projeye destekleniyordu. Doğu Avrupa, Batı Avrupa ayrılaşmasından başlayan hat Yunanistan, Türkiye, İran üzerinden Pakistan'a uzanan bir çevrelemeydi. Bu Sovyetlerin daha fazla güneye, daha fazla petrol bölgelerine inmesini engellemeye yönelik geliştirilen bir projeydi. Şimdi işler değişince Amerika artık bununla yetinmiyor ve bununla yetinmemesinin de bir nedeni var. Zira güçlü olmanın bugünkü dönem içerisinde üç parametresini algılıyor ve bunu öne çıkartıyor.

Birincisi, ABD diyor ki, ben ileri strateji teknolojisi üretiyorum, bu benim önemli bir dayanağım ve ayırıcı özelliğim, bununla da yetinmiyorum, bunu zaten ayakta tutması gereken iki bileşeniyle de ben ilgileniyorum. O da yeni piyasa ve pazarlar üzerinde egemenlik kurabilmek. Sovyet egemenliğinin ortadan kalktığı bölgeler bu açıdan önemli bir alan olarak yeni bir piyasa ve pazar bütünlüğü olanağı sunuyor. Bir başka şey daha var, o da her türlü ileri stratejik teknolojinin gelişimine rağmen insanlığın geldiği noktada topyekün bir ülkenin ya da tüm dünya için meseleye bakıldığında enerji açısından talep edilen karşılayacak bir teknoloji üretiminin henüz olmadığı ortaya çıkıyor. Yani füzyon teknolojisinden tutun da, bütün biyoteknoloji, nükleer teknoloji vs. Bunların hepsinin toplamı aslında üretim açısından talep edilen enerjiyi karşılamakta yeterli olmuyor. Bu durum doğal kaynaklara önemli ölçüde bir bağımlılığa yol açıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde de sözkonusu olan bu durumdur. Bu bölge dünya kaynaklarının dörtte üçünü kendinde barındıran Avrasya bölgesidir ve bir anlamda mekansal bir birikim alanıdır.

Dolayısıyla Bush doktrini Amerika'nın Avrasya'ya nasıl yaklaşması gerektiğinin stratejisidir, egemenliği sağlamanın

yoludur, yol haritasıdır. O sayfalar dolusu metin içerisinde iki önemli şey onun omurgasıdır. Bu belgedeki omurgalardan bir tanesi; Amerika'nın bundan sonrası için küresel egemenliğini paylaşmak istemediği için böyle bir ihtimal gördüğü küresel gücü önceden önlemek istemesidir. İkincisi ise sadece küresel rolü paylaşmak değil, bu küresel rolünü yerel ve bölgesel işletmesine yarayacak, işletmesini ve kalıcılaştırılmasını engelleyecek, ve de inisiyatifi dışında müdahil olmadığı bir bölgesel ittifakı da istemiyor. O belgede bunu başaracak, bu konuda bir çekim gücü oluşturabilecek yine denetimi dışında gelişecek bir bölge gücünün de kimliklenmesini istenmediği belirtiliyor. Bunun için de Amerika diyor ki yeni kavramlar üretiyorum, dünyada bir küresel terörizm var, bununla mücadele etmem gerekiyor. Peki, küresel terörizm denilen şey tüm dünya için ortak tehdit algılaması mıdır? Hayır, ben bunu somutlaştırıyorum, elle tutulur bir şey haline gelmiyor. Peki böyle bir şey varsa bununla mücadele etme yetkisini insanlık ya da dünya adına Amerika Birleşik Devletleri'ne kim verdi? Yetki aldığı bir yasal zemin ya da uluslararası örgüt var mı? Hayır. Tam bu noktada Birleşmiş Milletler ile de ayrıştığını ilan etmiş oluyor. Dolayısıyla ben onun rolünü de üstleniyorum diyor. 11 Eylül saldırıları tüm bunların işletileceği ve önemli ölçüde de meşrulaştırma aracı haline gelen bir süreçle denk düştü bu. 11 Eylül'ü kim yaptıysa yaptı, ama ABD zamanlama ve asıl hedefi açısından 11 Eylül'ün sonuçlarından yararlanmasını çok iyi bildi. Aslında Soğuk Savaş sonrasında peş peşe çıkartılan birtakım kavramlarla ve doktrinlerle oluşturulmuş bir şeydi. Burada ne demek istiyorum? Mesela Baba Bush 1. Körfez Savaşı'nda "Bu bir yeni dünya düzenidir. ABD'nin tek kimliğiyle özdeşleşmiş onun egemenliğiyle ortaya çıkan dünyadır" dedi. Hemen peşinden bu yeni dünya düzeni kavramını pekiştiren ve peş peşe yankılanan teoriler, tezler üretildi. Önce Foucault çıktı "Bu neo-liberal çizginin hakimiyetidir "dedi. Ardından Huntington çıktı temel çelişki artık medeniyetler arasındadır diyerek batıyı yüceltti. Tabi bir anlamda Amerika'yı aslında yüceltti. Üçüncüsü Brzezinski çıkararak taktik ve stratejik yönlerine dikkat çekti. Avrasya diyerek satranç tahtasını anlattı. Tüm bu tezler aslında Amerikan egemenliğine ve dünyada tek kutuplu yapının kalıcılaştırılmasına hizmet ediyor. Tam bu esnada 11 Eylül saldırısı, ardından Afganistan, ikinci ayak olarak Irak karşımıza çıkıyor.

STRADİGMA: 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin izlediği politikaları nasıl yorumluyorsunuz, sizce bu tablo Irak ile bitiyor mu?

Y. HACISALİHOĞLU: Kuşkusuz bitmeyecek çünkü şunu da açıklamak durumundayız. Bu bir güce dayalı yola çıkış, gücü hissettirme, gücün verdiği bir güvenle yapılan bir müdahale, yani bu bir jeopolitik proje. Jeopolitik projenin öne çıktığı bir yapıda uluslararası hukuk, uluslararası ahlak gibi sorgulamaları daha az duymaya başlıyoruz, onlar önemsizleştirilmeye başlıyor. Zaten böyle bir projenin olmadığını farz ettiğimiz taktirde dünya siyasal atlasında niye buralar seçiliyor ve niye burası önemli oluyor sorularına yanıt veremiyoruz. Böyle bir yapı içerisinde bu jeopolitik projenin olmazsa olmaz gereksinimleri vardır. Nedir bunlar? Mesela senin egemenlik kurmak istediğin yer harita üzerinde neresidir? Bu projeyi nerede egemen kılmak istiyorsun? O istediğin yere yönelik hangi eksenleri, hangi koridorları kullanmak durumundasın? Bunlar önceden belirlidir ve buralarda yeni üsler oluşturulur.

Öncelikle yeni üsler coğrafyası yaratılır. Bakın, Baltık Cumhuriyetleri'nden başlamak üzere Çek Cumhuriyeti, Romanya, Bulgaristan, Polonya hattı, Balkanlar'a iniyor. Bu ABD'nin aslında Avrupa'da üstüne titrediği yeni bir hattır. Ayrıca ABD yeni üsler için anlaşmalar yapıyor, bazı ülkelere yeni üsler kurdu. Bu ülkeler hararetle Amerika'nın gelip üs kurmasını istiyor. Bununla beraber Amerika Polonya'daki askeri varlığını artırmaya çalışıyor ve Almanya'daki askeri varlığını Polonya'ya taşıma planı yapıyor. Yani bir anlamda Avrupa'da da bir ayrışmayı bunu yaparak başarmış oluyor. ABD diyor ki, biz Avrupa'ya güvenilir olmayan müttefik ve yaşlı genç bir Avrupa olarak bakıyoruz artık. O yüzden de biz doğuyu ağırlık merkezi alıyoruz diyorlar. Bu durumun tabi yine coğrafi ve jeopolitik nedenleri de var. Yani ABD için Avrasya'ya

biraz daha yakın olmak önemli, Avrasya'nın doku olarak iç içe geçmiş olan eski doğu bloğu ülkeleri bu hat içerisinde önem kazanıyor. Rusya'nın Fransa ve Almanya ile gelişen ilişkileri doğrultusunda, yeni Avrupa Birliği ülkeleri ile dış ticaretinin neredeyse yüzde 50'ye vardığı bir ortamda Rusya-Avrupa yakınlaşması dikkat çekiyor. Rusya her ne kadar ittifak sağlanabilmesi için uysal davranıyorsa da, Putin burada kuşkusuz pragmatik bir politika izliyor.

Dolayısıyla üsler coğrafyasının bir de böyle bir amacı var. ABD için önem taşıyan bir de Kafkaslar var. Afganistan'da başladı, Özbekistan, Gürcistan, Azerbaycan da ABD'nin üs kurmasını istiyor. Şimdi birincisi bu üsler coğrafyası değişmekte. İkincisi jeopolitik proje sonuçta bir egemenlik projesi, bir çeşit toprak kazanma projesi. Açık konuşalım, bu bir emperyalist proje, yani bu 19. yy. sömürge koşullarını hissettiriyor, yaşattırıyor. Dokuyla uymayan valiler atanıyor. Dolayısıyla böyle bir projede yine gereksinim duyulan bir şey var o da tampon oluşumlar. Ne işe yarar tampon oluşumlar, tampon devlet, tampon coğrafya, tampon bölge? Bir kere size kolay hareket imkanı sağlar. Üslerin bulunduğu ülkelerde yapamadığınız şeyleri burada yaparsanız. Başka daha önemli bir şey daha sağlar. Siz bir süre sonra askeri nüfuzunuzu çekmek zorunda kaldığınızda, o kontrolü ayakta tutabilmek, orada egemenliğinizi her an hissetmenizi sağlayabilecek, kalıcılaştırabilecek o yerel çelişkileri de bir anlamda kendi kozası içinde besleyecek bir tampon devlet oluşturacak bir yere de ihtiyaç duyarsınız. Bu tarihte de her zaman böyle olmuştur. Her emperyalist açılım kendi tampon devletini yaratmıştır. Aslında İsrail, Ermenistan ve Yunanistan böyle birer tampon devlettir.

STRADİGMA: Bahsettiğiniz bu proje içerisinde Türkiye'nin rolü nedir?

Y. HACISALİHOĞLU: Şimdi böyle bir proje içerisinde Türkiye'nin yeri ne, nedir bu bölgenin yeri, yeni tampon bölge Irak'ın kuzeyine mi odaklanmıştır? Irak'ın kuzeyi Türkiye için hassas bir noktaydı. Bu tablo içerisinde Türkiye yer almak istediğini belirtiyordu ama aslında tablonun her fırça darbesinde Türkiye'nin yeri olmadığı belirginleşiyordu. Bu durum Soğuk Savaş sonrası süreçten beri ortaydı ancak Türkiye bununla yüzleşmek istemedi. Nedeni ise Soğuk Savaş bitmişti fakat izlerini üzerinden atamayanlar vardı. Biz kendi başımıza ne yapacağız şimdi, ne güzel blok bağımlılığı vardı, onlar bizim yerimize politika üretiyordu diye düşünülürdü Türkiye'de. Sıkıştığımız zaman para da alıyorduk, şimdi bu da kalktı ne yapacağız? diyenler oluşmaya başladı. Tüm bu saf görüşler dışında bu işten beslenenler ve kendi kişisel küçük dar, çıkar noktalarını dışarıyla eklemlendiren kişiler oluşmaya başladı ama bu durum geniş halk kitlelerinin, Türk ulusunun geleceği ile örtüşmeyen bir yapıyı öne çıkarttı.

1991'den bu yana bir adım daha atıldı; 1. Körfez Savaşı. Ne oldu Türkiye'nin bir Irak sorunu yoktu, Irak sorunu doğdu. Irak'ın kuzeyindeki bu oluşum rahatsızlık doğurdu ve Türkiye Irak sorununu bir anlamda önünde buldu. Nasıl oldu bu? Aşama aşama Bağdat'tan Irak'ın kuzeyi kopartıldı. Kim koparttı, kim destek oldu, bir devletin oluşması için Irak'ın kuzeyinde olmazsa olmaz koşulları kim yarattı? Irak'ta anayasa yok muydu? Vardı. Parlamento yok muydu? Vardı. Parası vardı, yerel örgütlenmesi vardı. Sadece Birleşmiş Milletler tanımamıştı, zaten otonomi ve devlet oluşumu için bir başvuruda bulunulmamıştı. İnsanlar asker yapıldılar, eğitildiler ve tekrar o bölgelere getirildiler. Bu insanlar Amerikan vatandaşı gibi davranmaya başladı ve Amerikan ordusunun üniformasını giydiler. Bir ordu üretilmiş oldu. Musul ve Kerkük'te önemli ölçüde mevzi kazandırıldı. Bu tablo oluşurken Türkiye yer almadığı gibi Türkmenler de yer almadı, çünkü Türkmenler Türkiye'nin bir uzantısı sayıldı. Şu anki denklem böyle kuruldu. Ama biz hep Talabani, Barzani ve Türkiye çelişkisi ile baktık olaya. Böyle baktığımız için gerçeği görmekte direndik ya da gerçeği görmek istemedik.

STRADİGMA: Peki hangi çıkarlar doğrultusunda Irak'ın kuzeyi bu duruma getirildi?

Y. HACISALİHOĞLU: Bu aslında bir kukla oluşumdur, tampon devlettir. Bu yapı bir bakıma İsrail stratejileri ile de örtüşüyor ve İsrail burada suflör görevi görüyor. Amerika içerisindeki yapılanmaya şöyle bir bakın, oradaki derin devletin beslediği bir ekip iş başında ve bu tesadüfen bir araya gelmiş bir ekip değil. Musevi lobilerinin, çok uluslu şirketlerin oluşturduğu Neo-con denilen yeni muhafazakar bir şahin grubu yönetimde. Bu noktada bir de İsrail stratejisi devreye girmeye başlıyor. Bu İsrail-Arap çelişkisini dengeleyecek, Arap dünyasının dikkatini dağıtacak, bir başka çelişkiye yönlendirerek gücün bütünleşmesini engelleyecek, (zaten bütünleşme niyetleri yok ama) gelecek adına daha güvenli olabilecek bir çelişki üretmek amaçlı bir stratejidir. O da Kürt-Arap çelişkisi, Kürt-İran çelişkisi hatta giderek Kürt-Türk çelişkisidir. Dolayısıyla bir tampon devletler dayanışması oluşacak gelecek adına, bu tampon devletler de İsrail, Ermenistan ve muhtemel bir Kürdistan. Hatırlayın Irak'ın kuzeyi ile ilgili tanımlama hep güney Kürdistan idi. Öyle tanımlandı, haritaların önünde basın toplantıları yapıldı, Amerikalı subaylar toplantı yaptı. Peki kuzey neresidir? Dolayısıyla burada bitmeyen bir yapı isteniyor. Sizin de sorduğunuz gibi, niçin bunlar önemli olmaya başlıyor? Irak kendi dinamikleri ile bir yönetim değişikliği yapıyor olsa idi, üçe beşe on beşe bölünüyor olsa idi benim hiçbir itirazım olmazdı. Kürtler bir devlet kurmak istiyor olsa idi, kendi dinamikleri içinde, kendi istekleri ve yapılanması içinde buna ne diyebilirdik. Ulusların kendi kader hakkına saygılı olurduk, ama bu durum farklı. Atlantik'in ötesindeki bir güç kendi çıkarları için bir kukla yönetim kuracak ve bunu yapay bir şekilde oluşturacak. Üstelik kısa bir gelecekte de beni tehdit edecek, bu denklemin bu ayağı görülmediği takdirde Irak gerçeği ile yüzleşemeyiz. Bu yapı sadece Irak'ın kuzeyinde Kürtlerin Türkmenleri ezdiği, bizlerin de rahatsız olduğu bir yapı olarak algılanamaz, bu gerçek bir bütün halinde görülmelidir.

Kürt meselesi, Kürt kartı emperyal devletler tarafından Irak'ın işgalinden önce Türkiye'den Irak'a yönelik kullanılıyordu. Şimdi durum değişti, artık Irak'tan Türkiye'ye yönelik kullanılmakta. Bu yüzden PKK-KADEK örgütüne denildi ki, eve dönün ve silahlarınızı bırakın zaten siyasal alt yapı oluşuyor, siyasal mücadele verin. Giderek bir eyalet sistemini anımsatacak bir yapılanmaya doğru gidiliyor. Tüm bunlarla ortaya bir fotoğraf çıkıyor. Türkiye böyle bir denklemi ve görmediği, yüzleşmediği bir ortamda asker yollamayı düşünüyor. Bu fotoğrafın içinde olmasam da, gelecek adına beni tehdit edecek olsan da, tek taraflı olsa da aslında benim stratejik ortağımın. Türkiye burada körü körüne bağlıymış gibi davranıyor.

STRADİGMA: Hocam sizce Türkiye'nin ulusal çıkarları bu noktada neyi gerektiriyor ?

Y. HACISALİHOĞLU: Aslında Türkiye 1 Mart tezkeresi ile bir mesafe kat etmişti, hatta Avrupa Birliği açısından bile saygın bir noktaya gelmişti. Bölge de çok olumlu bir tepki vermişti, Araplar bile şaşırıldılar. Türkiye'nin yapması gereken ise, bir kere denklemi görmek ve çelişkilerin nereden geldiğini bilmek olmalıdır. Türkiye sadece coğrafi konumunu doğru yorumlasa tek seçeneğinin olmadığını, dengeleyici politikaların gerekli olduğunu kavrayacak. Türkiye sadece batılı mıdır? Türkiye aynı zamanda doğuludur, Asyalıdır. Avrupalıdır da aynı zamanda. Bunun alt ölçekleri de var. Karadenizlidir, Balkanlıdır, Ortadoğuludur, Kafkaslıdır. Buralarda ne kadardır ağırlığı? Niye komşuları ile hep kavgalıdır? Nedir bu çelişki?

Meseleye şöyle bakmak lazım; artık geldiğimiz noktada dış politika ve dış piyasa ayrılmaz bir ikilidir. Türkiye'nin 8 komşusu ile dış ticaret oranı %5 düzeyindedir. Avrupa Birliği ile ise ortalama %50'dir. Burada ciddi bir çelişki vardır. Brzezinski kitaplarında Avrasya'yı şu şekilde tanımlamakta; her şey Avrasya'dadır, dünya nüfusunun yüzde 60'ı, bütün enerji kaynakları ve doğal kaynakların üçte ikisi bu bölgededir. Altı büyük ekonomi ve büyük nükleer güçler Avrasya'dadır

diyor. Ama önemli bir noktaya daha dikkat çekiyor, neyse ki Amerika için Avrasya bütünleşecek kadar bir arada değil ve dağınık bir haldedir. O zaman Avrasya çok önemli bir bölgedir ve Türkiye Avrasya'da var olmak zorundadır.

Mesela Şanghay İşbirliği Örgütü, ciddi ve yeni bir örgüttür. Henüz daha gelecek adına çok fazla öngöründe bulunmak zor ama bir başlangıç olabilir. Türkiye kendini bu gibi oluşumlardan niye soyutluyor? Türkiye gözlemci olarak buralarda olmak zorunda. Bence Türkiye'nin Avrupa Birliği'ni zorlayacak, Avrupa Birliği'ni rahatsız edecek adımlar atmak yerine önce Asya koridorlarına girmesi halinde Avrupa'ya da ulaşma şansı daha çok olacak. Dolayısıyla yeni işbirliği alternatifleri, ittifaklar, seçenekler üretmek zorundasınız. Yeni bir şey keşfetmeye gerek yok, Mustafa Kemal Atatürk'ü doğru anlamak zorundasınız.. Ne yapmıştır Kurtuluş Savaşı sonrasında? Öncelikle bölge merkezli dış politikaya yönelmiştir ve çevrede bir barış kuşağı yaratmak istemiştir. Balkan Paktını, Sadabat Paktını kurarak öncülük yapmıştır. Öte yandan Sovyetlerle saldırmazlık anlaşması imzalamıştır. Biz ise tamamen elimizi eteğimiz çekmiş durumdayız. Ortadoğu'da yokuz, Asya'da yokuz. Mesela Çin bir buçuk milyarı aşmış bir pazar ve bu ülkeye yönelik bir sürü stratejiler üretiliyor. Türkiye ise yok burada.

STRADİGMA: Sizce Amerika Türkiye'yi nerede görüyor?

Y. HACISALİHOĞLU: ABD 1 Mayıs'ta savaşın bittiğini ilan etmişti fakat o günden bugüne çok büyük bir sıkıntı yaşıyor. Asker kaybı günde nerdeyse ortalama ikiye çıktı. İç kamuoyu desteğinde çok ciddi anlamda bir aşınma var. Aileler çocuklarını geri istiyorlar. Askerler yurtlarına bir an önce dönmek için gün sayıyor. Bölgedeki mücadele ise giderek bir yurt savunmasına dönüştü. Şiiler de ayaklanmaya başladılar. Saddam'dan bizi kurtardınız, teşekkür ederiz ama artık gidin diyorlar. Bu aslında özgürleştirirken, beni sömürgeleştirme demektir. Amerika Birleşik Devletleri böyle bir yapı içerisinde zorlanmaya başladı. Son on yıldır ciddi bir bütçe açığı olan Amerika'dan söz ediyoruz. Son bir iki dönemdir bir iyileşme görüntüsü var ama hala ciddi bir sorun var burada. Yanılmıyorsam 70 milyar civarındaki bir bütçe vaktinden önce harlandı. Şu anki durum 1. Körfez Savaşı'ndan farklı, Amerika o zaman elini cebine atmamıştı hatta bu işten kârlı bile çıktı. Şimdi ise para bulunamadı ve Birleşmiş Milletler desteği de yok. Bütçe açığı nedeniyle Birleşmiş Milletler'in kapısını çalmaya başladı. Ancak ülkeleri ikna edemiyor. Bölgede kendisini ikame edecek, en azından kendisi kadar yetenekli, hatta kendisinden de daha iyi olan askere ihtiyacı var. Litvanya'dan, Polonya'dan gelen askerlerle bu iş olmuyor. Öte yandan çok güçlü bir emir komuta sistemi ve manevra kabiliyeti yüksek bir Türk ordusu var. Türk ordusunun oraya gidebilmesi askeri açıdan çok önemli bir aşamadır. Ama Türk halkına söylenmeyen şu gerçeği görelim. Irak'ın istikrarı için gidildiği söyleniyor ama Kızılay gitmiyor, Türk ordusu gidiyor. Köprüyü, barajı asker mi yapacak? Irak'ın güvenliği, istikrarı deniyor ama bu da koca bir yalan. Oraya aslında Amerikan askerinin güvenliği için gidiliyor. 8.5 milyar dolarlık krediye imza attılar, fakat Türk askerinin nasıl finanse edileceği netlik kazanmadı.

Amerika'da 2004'te seçimler var. Türk ordusu Irak'ta ABD'nin yerine kayıp verirse, daha az gençleri, çocukları ölecek ve belki daha az para harcanmış olacak, böylece şimdiki yönetimin seçim kazanması kolaylaşacak. Biraz daha Amerikan kamuoyunun içine girdiğimiz zaman şunu da görüyorsunuz, bir çelişki ve sorgulama var. Bu çok netleşmiş değil ama kabaca, biz biraz çekilelim artık eski hegemon devlet kimliğimizde duralım, çok imparatorluk heveslisi olmayalım, diyorlar. Bu fikre Powell yakın gibi görünüyor. İç çekişmeler, çatışmalar kamuoyuna zaten yansıyor. Bu grubun desteklediği proje başladı ve devam edecek.

STRADİGMA: Sizin düşüncenize göre Türkiye yanlış bir yolda. Türkiye bu yanlış yoldan size göre nasıl dönebilir?

Y. HACISALİHOĞLU: Bu böyle teknik bir çalışmayla, küçük taktiklerle olmaz artık. Kesin, radikal bir strateji ve topyekün mücadele gereklidir. Hepsi bir bütünün parçaları, Kıbrıs da bu bütünden ayrı düşünülemez. Kıbrıs'la Irak'ın kuzeyinde aslında bir Sakarya hattı oluştu. Irak'ın kuzeyinde Amerikan egemenliğine karşı, oradan gelen tehdide karşı verilen mücadele aslında Kıbrıs için verilmiş olacak. Birbirleriyle bağ kurularak bir mücadele gerçekleştirilirse başarılı olunabilir. Bunun için de Türkiye'nin saflaşması, netleşmesi gerekiyor. Kimle kim arasında bu mücadele? Yüreği, beyni bu ülkede olanlarla, Türkiye'nin geleceğini ipotek altına almayanlar ile, hayır biz kendimiz tek başımıza adam olamayız ancak dışarının desteğiyle bir şeyler olabiliriz diyenler arasındaki mücadeledir.

STRADİGMA: Bir başka deyişle, mücadele öncelikle kendi içimizde mi?

Y. HACISALİHOĞLU: Buradan başlayacak bu iş. Halkın iradesine rağmen, tezkere konusundaki olumsuz hava bilindiği halde bu karar alındı. Asker verilmediği için para vermeyeceklerse evlatlarımızın ölmemesi için, çocuklarımızın gitmemesi için tek hedefte kilitlenelim, daha fazla çalışalım. Daha fazla üretelim, gerekirse 24 saat çalışalım, biriktirdiklerimizi ortaya çıkartalım, Kurtuluş Savaşı böyle kazanıldı. Parası olan parasını verdi, kimi buğday döktü. Hiçbir şey yapamayan yemenisini dikerek asker giysin diye insanların önüne attı. Kimi cepheye giysilerini yolladı. Şimdi Türkiye o koşullardan daha iyi kazanımlar içerisinde. Şirketlerimiz var, üniversitelerimiz var, çalışan kesim var, nüfusumuzun %70'i 30 yaşın altında. Kısa vadede olmasa bile uzun vadede hepimiz kazanalım, sadece dar bir kesim kazanmış olmasın.

Türkiye bir yol ayrımındadır. ABD ile savaş yapmanıza gerek yok, ilişkileri koparmanıza da gerek yok. Amerika'ya "Bu kararı Meclis'e getirdim, Meclis onaylamadı, ne yapabilirim. Demokrasinin beşiğisiniz, saygı gösterin" denmesi gerekir. İlişki ile işbirlikçi olmayı, işbirliği ile işbirlikçi olmayı birbirine karıştırmayalım. Türkiye her ülke ile işbirliği yapmalıdır. Çıkarları varsa İran'la da yapmalıdır, Amerika ile de yapmalıdır. Biri diğerinin alternatifi diye de bakmamalıdır. Avrupa Birliği bir ilişki midir? Tek taraflı bağlanmışsınız, bunun adı ilişki oluyor. Türkiye, Avrupa Birliği ile ilişki kurabilmelidir ancak henüz ilişki kurmuş değil. Tek taraflı bağlanmış, Gümrük Birliği bir sorun haline gelmiş, tüm bunlar bu paketin içinde biri öbüründen ayrılmıyor ki. O yüzden kendimize güveneceğiz. Ekonomi alanında yapılacak iş çok açık. Tasarruf yapacaksınız, lüks tüketimi kısıcacaksınız ve yatırım yapacaksınız. Bu gelirle yatırım yapılabilir mi? Yapan var, Çin yapıyor. % 40 tasarruf, %40 yatırım yapmış ve % 67'lik büyümeyi hiç düşürmemiş. Kendini dışarıya açmamış, kendisi açılmaya çalışmış. Türkiye ise tam tersini yapıyor. Türkiye kendini dışarıya açıyor, kendi açılmak istemiyor. Küreselleşmeyi de böyle algılıyor, dolayısıyla denetim elinden gidiyor. Ve gelecek elimizden, avuçlarımızın içinden kayıp gidiyor.

STRADİGMA: Anlaşılan o ki, senaryosu çok iyi hazırlanmış bir oyun söz konusu ve Türkiye için bu oyundan tek çıkış yolu da milli mücadele. Peki bu noktada Türk askerinin Irak'a gitmesi ve oradan ölüm haberlerinin gelmesi mi tetikleyici unsur olacak, bunu mu bekliyor Türkiye?

Y. HACISALİHOĞLU: Tabi hiç umut etmediğimiz bir şey ama kuşkusuz bu acı dönüşler olacak. Bu sonuçta bir savaş. Yine de bu karardan dönülmesini umut ediyorum. Halka sorulsun, referandum yapılsın çünkü herkesin hayatını etkileyecek bir durum söz konusu. Benim için AKP iktidarı ile mücadele etme meselesi değil, yanlışla mücadele etmek. AKP yönetimi ben tüm bunlardan vazgeçiyorum, ulusal politikaları izlemek, gerçekten kendi benliğimle, kimliğimle yücelmek ve yüceltmek istiyorum, bunun için topyekün seferberlik gerekli desin desteklerim. Bizim halkımızın anlık bireysel tepkileri vardır ama topluluk tepkimiz anlık değildir. Bir araya gelip bir meydanı dolduramayız, örgütlü bir toplum

da değil ama unutkanlığımız olsa bile bir tepkiyi biriktirme marifetimiz vardır. Bekleriz fakat seçim sandığı ile bulduğumuz zaman hep hesap sormasını bilmişizdir. Türk halkı bir partiyi %25'e çıkartıp sonra %1'e de indirmiştir. Burada da Türk halkına çok iyi iş düşüyor.

Türk aydını ise sırça köşkünde tepeden halka bakan adeta yeni Tanzimatçılığı besleyen, öne çıkartan, Anadolu'dan kopuk, değerlerden kopuk, halkını tanımayan elit takılan, eğitim durumuyla, geliriyle, kültürü ile bu topraklarda olmayan bir aydın olarak bu işi başaramaz. Aydın halk ile birlikte olacak, iç içe girecek. Türkiye bir sentezler ülkesi olarak bu olanağı veriyor ama onu modellemek gerekiyor. Aydın her alanda halkın sentezini yapmalıdır. Anadolu İslam anlayışını yeterince sentezleyip belletebildik mi? Anlatılabildik mi nasıl bir kültürdür, Arap dünyasından nasıl farklıdır? Biz bunu nasıl senteze dönüştürebildik anlatılabildik mi? Ulusal kültürümüzü gençlikle yeterince buluşturabildik mi? Niçin gençlik bugün çok kolayca Anadolu'ya sırtını dönüyor, aydın görevini bu konuda yerine getirmedir.

Bir de iyi niyetli aydın var. Bilgiyi üretmekle yetinen; bilgi üretim okunsun diye düşünen. Bu yetmiyor işte. Aydın bilgiyi bilince dönüştürmenin mücadelesini vermelidir. O yüzden daha fazla konuşacağız, daha fazla koşturacağız, Kurtuluş Savaşı da aslında öncülerin mücadelesiyle hareketlenmedi mi? Mustafa Kemal'ler, Kazım Karabekir'ler ve diğer paşalar hepsi bir kadro hareketiydi. Yeniden Kuva-i Milliye diyerek, yeniden kurtuluş stratejisi diyerek bu kavramları, bu değerlerimizi de tüketmemeliyiz. Bunlar çok titizlikle kullanmamız gereken kavramlardır, tek umut burada kaldı çünkü. Bunu da kötü kullanarak tüketirsek, eskitirsek, Türkiye'nin geleceği daha da kötüye gidecektir diye düşünüyorum.

Bu noktada bireyin de toplum içinde değerini ve önemini fark etmesi gerekiyor. Mesela batıda ki modele bakın, İtalyan Başbakanı Türkiye'ye geldiğinde ne yaptı, iki İtalyan şirketinin sorununu çözdü. Berlusconi daha önce İslam dünyası için ne laflar etmişti biliyorsunuz.. Nikah şahitliğinin gerisinde Türkiye'de özelleştirilecek bazı şirketleri almak istiyor. Niye yapıyor bunları, ülkesinin çıkarı için yapıyor. Almanya, Fransa diğer gelişmiş ülkeler farklı mı davranıyor? Hayır, onlar da aynı. Fransa Devlet Başkanı silah şirketinin ihale alması için lobi yapıyor.

Türkiye'de ortak çıkarımızın nerede olduğunu anlayabilecek bir yapı olmalıdır. Böylece ülke çıkarının, ulusal çıkarın nerede olduğunu halk da bilsin ve üretmeden tüketmemeyi öğrenmeye başlasın. Sadece kendisi pazar olmasın, birey kendini ancak böyle sağlam hissedebilir. Türkiye üretken bir ortam, herkesin birlikte kazandığı bir ortam olmalıdır. Sadece birilerinin kazanıp ülkenin kaybettiği bir ortam olmamalıdır.

Türkiye sıradan bir ülke değildir. Mesela Batı ülkeleri anlık yaşayan ülkeler değiller, otuz-kırk yıllık strateji üretiyorlar. Fransa'daki Ortadoğu uzmanı Ortadoğu'ya nüfuz eden kişidir aslında, Ortadoğu'da yaşamıştır ve bütün dillerini bilir. Bu uzmanlar dokulara nüfuz eder, dokuları analiz ederler. Türkiye çalışan uzmanlar ve akademisyenlerle de iletişim kuruyoruz, Türkçe'yi bizim kadar iyi kullanıyorlar. Türkiye'nin sıradan bir ülke olmadığını çok iyi biliyorlar, bir kere tarihini biliyorlar. İmparatorluk tarihinden geliyor, farklı bir imparatorluk üstelik. Ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin verdiği bağımsızlık mücadelesi önemli ölçüde mazlum milletlere örnek olmuştur. Türkiye sıradan bir ülke değildir. AB nereden çıkardı "Kemalizm olduğu sürece siz Birliğe giremezsiniz ya da bu bir tehdittir" diye. Aslında denilmek istenen, Lozan ile birlikte yani Sevri reddederek verdiğiniz o anti-empyrist mücadelenin ruhu var sizde, aslında dağınıksınız ama zorlandığınızda tekrar o ruha dönüşebilir, bizim sizin için sabitlemek istediğimiz rolünüz tehlikeye girer. Nedir o rol, karşımda benim güçlülüğümü, güçlü kimliğimi tanımlayacak bir güçsüze ihtiyacım var.

Bu durum literatürde de karşımıza çıkıyor, gelişmekte olan ülkeler diye bir şey var. Ben bu yaşıma kadar hiç görmedim gelişmekte olan ülkenin gelişmiş ülke sınıfına atladığını. Ayrıca bir de gelişen piyasalar, yükselen piyasalar var. Bu katmandaki ülkeler, Afrika ülkeleri, Latin Amerika ülkeleri ya köleleştirilmişler, ya da topraklarını misyoner faaliyetlerle kaybetmişler. Mesela İstanbul'daki borsa Türkiye'nin borsası mıdır? Aslında müthiş bir toplumsal barometredir. İki yıldır bir arşiv çalışması yapmayı planlıyorum. Son iki yılda hangi durumlarda borsa nasıl tepki vermiş araştırmak istiyorum. Ne konuşulmuş, hangi karar çıkartılmak istenmiş ya da çıkmış, borsa ne demiş buna, prim mi yapmış, düşmüş mü? Mesela memur maaşları konuşulmuş, borsa olumsuz tepki vermiş. Tezkere geçmemiş borsa olumsuz tepki vermiş, hükümetler o yüzden borsa kapandıktan sonra açıklama yapıyorlar. Borsanın Türkiye'ye ne getirisi var? Borsa şöyle bir amaçla lanse edildi: Küçük tasarrufların üretken sermayeye katkı sağlaması için oluşturulmuş bir şey, yani yatırımlar sanayiye destek olsun küçük yatırımlar da değerlendirilsin. Aslında Amerika'da borsalar böyle yürüyor, borsadaki hisse senetlerinin temerrüt faiziyle geçinen aileler var. Türkiye'de ise bir kumarhane, manipüle edenler var kuşkusuz. Bakıyorsunuz bilançolara zarar eden şirket kâr ediyor, kâr görünen bilançolarda şirket hep zararda, bir yıldır hep düşüyor hisse senetleri, şimdi burada bir çelişki yok mu? Dolayısıyla borsanın Türkiye ekonomisine bir katkısı da yok ama bir barometre. O belirliyor gündemi, ulusal ekonomilerin ulusal reflekslerini o belirliyor. Yeni bir araştırma İstanbul borsasının giren çıkan sermayenin yüzde 60, yüzde 70 bazen yıl bilançosu toplamında yabancıların girip çıktığını gösteriyor. Niye çok geliyorlar, birincisi kolay giriş çıkış, hiçbir engel yok. Malezya o konuda önlem almaya çalıştı ve aldı. Frankfurt borsası, New York borsası böyle denetleniyor, hepsinde kurumsal denetim var.

Geçenlerde özellikle ilaç sektöründeki Amerikan şirketleri ile ilgili bir şey öğrendim. Bu şirketlerin Türkiye'de mümessilleri, satış temsilcileri var. Amerikan borsasında işlem gören hisse senetlerini çalışanlarına bir yılın sonunda ikramiye diye veriyorlar. Ne oluyor Ahmet'in, Mehmet'in Amerikan borsasında işlem gören kağıdı olmaya başlıyor, yani aslında Amerikan ekonomisinin bir parçası haline geliyor ve Amerikan piyasasının vereceği olumlu tepkilere kilitleniyor. O zaman Amerikan işgalinin başarılı olmasını istemeye başlıyor. Böylece toplumsal refleks nasıl bağlanıyor, Amerika'nın başarısı onun için paraya taahhül edilmiş oluyor. Bu yapı da küreselleşme diye yutturuluyor. Ama siz Amerika'da Euro, Türk Lirası ya da Yen'le hesap açamazsınız öte yandan Türkiye ise döviz cenneti.

Yabancı dille eğitim de konunun başka bir boyutu. Üstelik fen alanında, çünkü daha çok muhakeme, düşünce ve teknoloji ile birebir doğrudan bağı olan bir alan. Düşünün siz yabancı dille eğitim yaptırıyorsunuz, ta ana okulundan bugüne kadar ona diyorsunuz ki şu matematiğin, fiziğin, kimyanın, biyolojinin bütün teoremlerini, bütün kuramlarını kendi ana dilinizde düşünmeyeceksiniz. Bir yabancı dille düşünceceksiniz, onunla sınav olacaksınız, onunla aşamaları geçeceksiniz, eğitiminiz böyle olacak. Çocuk, bırakın yabancı dille düşünmeyi kendi ana diliyle bile zorlanacağı şeyleri önce çözümlenecek, bakacak, sorgulayacak, bir de üstüne bunlardan bir şeyler üretecek. Aslında bir başka dilde düşünmesini sağlamaya çalışarak onu köreltiyor. Bunu Fransa'da ya da Almanya'da yaptırabilir misiniz? Dolayısıyla bu da çok ciddi bir boyut.

Bir nesil kendi yerelinden ulusallaşmadan, ulusal kimliğini kültürünü tanımadan, onu yüceltme adına mücadele sağlamadan evrensel buluşmayı başaramaz. Bizde bu süreç tıkanıp. Dışarıya benzemeye ve taklidi taklidi olmaya başladık. Ama onlara benzemeye çalışana onlar değer vermez, daha çok horlarlar. Siz farklı bir değerseniz, yeni bir renkseniz daha anlamlı olursunuz, evrensel buluşma budur aslında. Dilde ve kültürde ulusal olmadan evrensel olunmaz.

STRADİGMA: Hocam, yabancı dilde eğitim düşünemeyen bireyler yaratıyor, böylece bu kişiler kendi ulusal çıkarlarının

farkına varamıyor mu demek istiyorsunuz?

Y. HACISALİHOĞLU: Tabi, bu boyut kazandırılıyor. Gençlerimize bakıyorsunuz, onlar için öncelik olan şey markalar haline gelmiş. Marka bağımlıları, markalar bir tarikat üyeliği gibi. Ancak şunu da belirteyim, mutlaka yabancı dil öğrenmek zorundayız. Yabancı dil öğrenmekle, yabancı dilde eğitim ayrı şeylerdir. Mesela uluslararası bir konferans için Ankara'ya geldim, üniversitenin ismini vermeyelim. Salonda sunuşlar yabancı dilde yapılıyor, İngilizce konuşuyoruz. Fakat sunuş yapanlar Türk, salondakiler Türk, bir tane yabancı var, o da Türkçe biliyor. Çeviri de yapılmıyor, İngilizce konuşuyoruz, İngilizce dinliyoruz. Bence bu olacak iş değil.

Bir başka deyişle, bağımsızlık elden gitmek üzere. Buna direnen tek şey var aslında, bir umut var. Bir neslin yetişmesi için 30 yıl geçiyor. Yüzde doksani böyle bile olsa, ki değil, bu birikimi temsil eden geride kalan yüzde on olsun, o yüzde onda bile umut var demektir. İnaniyorum ki, bu kültürle gerekirse 30 yıl mücadele edilecek ve bir nesil yetişecektir.

www.stradigma.com

aylık strateji ve analiz e-dergisi

STRADIGMA.com bir **FORSNET** e-yayıdır